

FULD TALE

Arrangement: Samråd spm. E om tyverisagen på Rigsarkivet
Åbent eller lukket: Åbent
Dato og klokkeslæt: 11. december kl. 14-15
Sted: Christiansborg
Taletid:
Forv. antal deltagere:Folketingets Kulturudvalg
Evt. andre forhold
ministeren bør være
opmærksom på: Martin Qvist Magnussen forventes at være til stede
Kontaktperson: Karin Marcussen 22 43 70 44

Samråds spørgsmål E:

”Ministeren bedes redegøre detaljeret for efterforskningen af sagen om tyverier fra Rigsarkivet, som bl.a. beskrevet af Martin Qvist Magnussen i bogen “De forsvundne nazidokumenter”, herunder redegøre for hvor proaktivt Kulturministeriets departement har været i efterforskningen, og hvilke konsekvenser håndteringen af sagen vil få for Rigsarkivet.”

Kulturudvalget har bedt mig redegøre detaljeret for efterforskningen af sagen om tyverier fra Rigsarkivet, som bl.a. beskrevet af Martin Qvist Magnussen i bogen “De forsvundne nazidokumenter” og herunder redegøre for, hvor proaktivt Kulturministeriets departement har været i efterforskningen, og hvilke konsekvenser håndteringen af sagen vil få for Rigsarkivet.

Normalt forbinder man ordet efterforskning med politimæssig efterforskning, og dette spørgsmål hører som bekendt under Justitsministeriets ressort.

I forbindelse med udvalgets spørgsmål er det da også blevet oplyst, at spørgeren forventer, at Kulturministeriet om nødvendigt skal hente bidrag fra Justitsministeriet til brug for besvarelsen. Og det har vi naturligvis gjort.

Så lad mig starte med at citere de oplysninger, jeg har modtaget fra Justitsministeriet.

Justitsministeren har i brev af 2. december oplyst følgende:

”Rigspolitiet har oplyst, at Rigsarkivet i oktober 2012 indgav en anmeldelse til Københavns Politi om tyveri af arkivalier vedrørende Anden Verdenskrig. To personer blev i maj 2013 idømt henholdsvis to års fængsel og fængsel i et år og ni måneder ved Københavns Byret for tyveriet.

Ifølge Rigspolitiet modtog Københavns Politi i februar 2015 en supplerende tyverianmeldelse fra Rigsarkivet. Sagen blev dog henlagt i april 2015, da der ikke fandtes grundlag for at indlede efterforskning.

Senest modtog Købehavns Politi en anmeldelse om bortkomne arkivalier fra Rigsarkivet den 31. august 2016. Der blev ikke rejst sigtelse i sagen, som blev henlagt i september 2017 i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2 (ikke grundlag for at fortsætte en påbegyndt efterforskning).

Rigspolitiet har oplyst, at Københavns Politi havde et samarbejde med Rigsarkivet i forbindelse med efterforskningen, særligt i forbindelse med konstatering af tyveriernes omfang og identifikationen af de arkivalier, der blev tilvejebragt under efterforskningen af sagen.

Desuden har Rigspolitiet oplyst, at der ikke i sagen om tyveri fra Rigsarkivet ses at have været henvendelser fra Kulturministeriets departement til Københavns Politi i forbindelse med efterforskningen af sagen.

Supplerende har Rigspolitiet oplyst, at Københavns Politi den 18. september 2019 deltog i et møde hos Rigsarkivet med Martin Q. Magnussen. På baggrund af Martin Q. Magnussens oplysninger på mødet blev det aftalt, at han ville blive kontaktet af Københavns Politi med henblik på en egentlig afhøring, hvor han skulle afgive forklaring og medbringe dokumentation for sin viden, hvorefter Københavns Politi ville vurdere, om der var grundlag for at indlede en efterforskning, om nødvendigt med bistand fra Rigsarkivet.

Ifølge Rigspolitiet har Martin Q Magnussen bekræftet, at han vil lade sig afhøre af politiet. Han vil derfor blive kontaktet snarest med henblik på at indgå aftale om tidspunkt for afhøringen.

Det kan herudover oplyses, at Den Uafhængige Politiklagemyndighed har foretaget en strafferetlig efterforskning om muligt stillingsmisbrug hos Københavns Politi i forbindelse med sagen om tyveri fra Rigsarkivet. Politiklagemyndigheden sendte i juni 2018 en redegørelse om sagen til Statsadvokaten i København. Den 3. maj 2019 traf Statsadvokaten i København afgørelse om at standse efterforskningen af sagen, da der ikke var en rimelig formodning om, at der var begået noget strafbart.”

Afslutningsvist henviser justitsministeren til supplerende besvarelse af 14. juni 2017 af spørgsmål 438 (alm. Del) fra Folketingets Retsudvalg.

Justitsministerens oplysning om, at der ikke ses at have været henvendelser fra Kulturministeriets Departement til Københavns Politi i forbindelse med efterforskningen af tyverisagen, giver mig anledning til at sige, at dette er helt korrekt, da det er Rigsarkivet, som har været udsat for tyveri og derfor også Rigsarkivet, som har anmeldt sagen til politiet og været i dialog med politiet om efterforskningen.

Hvis udvalget har yderligere spørgsmål til den politimæssige efterforskning, henviser jeg udvalget til Justitsministeriet.

Kulturministeriet udfører som sådan ikke efterforskning, som er det udvalget beder mig redegøre for, men jeg vil gerne benytte lejligheden til at orientere Kulturudvalget bredere end det, der lægges op til i udvalgets spørgsmål.

Kulturministeriet har undersøgt, hvordan Rigsarkivet og Kulturministeriet hver især har håndteret tyverisagen.

Kulturudvalget har tidligere modtaget Rigsarkivets to redegørelser vedr. sagen, og jeg har i går sendt Kulturministeriets skriftlige vurdering af Rigsarkivets håndtering af tyverisagen til udvalget.

Derudover har jeg sendt en detaljeret kronologisk gennemgang af Kulturministeriets behandling af sagen i perioden 2012-2019 samt en opsamlende vurdering af, hvordan Kulturministeriet har håndteret sagen både, når det gælder sikringsforholdene på Rigsarkivet og Kulturministeriets rolle som såvel tilsynsmyndighed som rekursmyndighed i forhold til Rigsarkivet. Begge dele er offentliggjort på Kulturministeriets hjemmeside.

Hvis I har haft lejlighed til at kigge på materialet, ved I, at der er tale om en kompleks sag.

Som det fremgår af det tilsendte materiale har Rigsarkivets håndtering af sagen på visse punkter været kritisabel, og der er begået flere fejl.

Lad mig nævne to væsentlige eksempler:

For det første gav Rigsarkivet faktisk forkerte oplysninger i 2013 og 2014 om manglernes omfang, som gav indtryk af, at størstedelen af det stjalne materiale var returneret til Rigsarkivet. Det sidstnævnte tilfælde er kritisabelt, fordi de forkerte oplysninger blev givet mod bedre vidende, da arkivet havde viden i organisationen om, at oplysningerne ikke var korrekte, og fordi de forkerte oplysninger ikke blev korrigeret.

For det andet har Rigsarkivet overtrådt grundlæggende principper for god embedsmandsførelse på grund af sit ordvalg i en henvendelse til Københavns Politi, hvor arkivet søgte rådgivning om det forhold, at Martin Q. Magnussen havde viden om ulovlig besiddelse af stjalne arkivalier. I overskriften i brevet brugte Rigsarkivet formuleringen ”afpresnings-lignende forhold”, hvilket er en helt uacceptabel ageren over for en borger.

Begge dele har Rigsarkivet erkendt og beklaget.

Endvidere har Rigsarkivet med den nye ledelse i spidsen sat fokus på at sikre en bedre forvaltningskultur i Rigsarkivet.

Ligesom det er vigtigt at erkende og beklage de fejl, der er begået, er det også vigtigt for mig at sige, at Rigsarkivet i samarbejde med Kulturministeriets Sikringsudvalg har iværksat en række tiltag, som sætter sikkerheden på et højt internationalt niveau. Det er positivt og nødvendigt.

Med hensyn til Kulturministeriets håndtering af sagen er det vurderingen, at ministeriet for så vidt angår de sikringsmæssige aspekter er håndteret i henhold til de procedurer, der gælder i sikringsager.

Kulturministeriet har fra starten ageret aktivt via Kulturministeriet Sikringsudvalg, som er den rette instans.

Den daværende kulturminister fremsatte lovforslag med henblik på at sikre lovhjemmel til visitation af Rigsarkivets brugere og har ageret proaktivt ved at bevilge penge til en udvidet mangelgennemgang og digitalisering af dokumenterne fra den tyske besættelse og retsopgøret, så der både kunne skabes et bedre overblik over tyveriet og en fremadrettet sikring mod tilsvarende tyverier ved at gøre dokumenterne digitalt tilgængelige.

Men ministeriet har desværre også begået fejl.

Kulturministeriet burde have været mere agtpågivende over for Rigsarkivet og de oplysninger, som arkivet gav ministeriet. Og det er kritisabelt, at ministeriet ikke havde opmærksomhed på Rigsarkivets ordvalg i henvendelsen til Københavns Politi vedrørende Martin Q. Magnussen. Ministeriet burde have påtalt anvendelsen af udtrykket ”afpresningslignende forhold”. Jeg har derfor indskærpet over for ministeriet, at sådanne fejl ikke bør forekomme.

For at sikre sig, at de fejlagtige oplysninger fra Rigsarkivet om omfanget af manglerne i samlingen ikke har givet anledning til, at tidligere kulturministre har fejlinformeret Folketinget, har Kulturministeriet gennemgået de skiftende kulturministres udtalelser til Folketingets Kulturudvalg. Dette ser ikke ud til at være tilfældet.

Det har været vigtigt for mig at komme til bunds i sagen. Og så er det vigtigt at se fremad. Fortidens fejl kan ikke gøres om. Men vi skal tage ved lære af dem.

Som det allervigtigste er sikringen på Rigsarkivet på et væsentligt højere niveau i dag, end da tyveriet skete.

Rigsarkivets nye ledelse har taget vigtige skridt for at rette op de kritisable forhold.

Og nu synes jeg vi skal fokusere på, hvordan vi får endnu flere af de stjålne dokumenter tilbage.

I torsdags den 5. december dukkede der pludselig nye arkivalier op fra retsopgøret efter anden verdenskrig. Dokumenterne blev afleveret anonymt, og Rigsarkivet har nu overdraget dem til Københavns Politi til nærmere undersøgelse. Samtidig undersøger Rigsarkivet, om dokumenterne stammer fra Rigsarkivet, og om der er tale om dokumenter, der figurerer på mangellisten.

Sådan dukker der ind imellem forsvundne dokumenter op, og det er naturligvis glædeligt, hver gang vi får noget af den stjålne kulturarv tilbage.

Men ud over de dokumenter, der mere eller mindre tilfældigt kommer tilbage, synes jeg, det er vigtigt, at Rigsarkivet arbejder videre med, hvordan der kan gøres noget endnu mere aktivt med henblik på, at mere af vores fælles kulturarv kommer tilbage på rette hylder. Departementet vil i rammeaftalen med Rigsarkivet indsætte nogle krav til dette arbejde.

Kulturministeriet har bedt Justitsministeriet om at foretage en vurdering af, om der kan indføres en form for frit lejde-ordning. En frit lejde ordning vil gøre det muligt for personer, der er i besiddelse af stjalne dokumenter at levere disse tilbage uden at risikere at ifalde et strafansvar. Det er klart, at der vil være en række principielle overvejelser i den forbindelse.

Uanset om dette kan lade sig gøre eller ej, vil Kulturministeriet sammen med Rigsarkivet se på flere mulige nye tiltag, ligesom Rigsarkivet vil have en dialog med politiet om, hvilke initiativer der eventuelt kan tages efterforskningsmæssigt for at bringe dokumenter tilbage.